

ESKİŞEHİR İLİNDE BİTKİSEL ÜRETİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

ESKİŞEHİR İLİNDE **BİTKİSEL** **ÜRETİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLAR**

Yerel Düzeyde Mücadele Çalıştayları Raporu

**Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Yerel Düzeyde Mücadele
ESKİŞEHİR İLİNDE BİTKİSEL ÜRETİMDE ÇALIŞAN ÇOCUKLAR**

Danışmanlar

Bürge AKBULUT
Seda AKÇO

Proje Koordinatörü

Ertan KARABIYIK

Proje Asistanı

Cemre YAŞKEÇELİ

Fotoğraflar

Kalkınma Atölyesi Arşivi
Cemre YAŞKEÇELİ

Harita ve Şekiller

Ali KAPLAN
Kurtuluş KARAŞIN

Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN
www.kurtuluskarasin.com

Baskı

Altan Matbaası
www.altanmatbaacilik.com

1. Baskı, Ağustos 2014, Ankara

© Bu yayın bir kamu malıdır. Bir kısmı veya tamamının alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kalkınma Atölyesi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

Kalkınma Atölyesi

Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Kooperatifi
Dodurga Mah. Poligon Sitesi 30-A, Türkkonut
Çankaya-Ankara
+ 90 541 457 31 90

<http://www.kalkinmaatolyesi.org>

www.facebook.com/kalkinmaatolyesi

[@kalkinmaatolyesi](https://twitter.com/kalkinmaatolyesi)

www.kalkinmaatolyesi.org

info@kalkinmaatolyesi.org

Giriş	5
Eskişehir İlinde Bitkisel Üretim	6
Bitkisel Üretim Süreci	7
Bitkisel Üretimde İşçilik Biçimleri	8
Bitkisel Üretimde Aktörler	9
Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği	19
Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine ve Düzenlenmesine Dair Yasal Çerçeve	19
Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliği	21
Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi	22
Bitkisel Üretimde Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Mücadele - Eskişehir Çalıştayları	26
Eskişehir Çalıştayı - I	26
Eskişehir Çalıştayı - II	35

Giriş

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre dünyada çalışan 5-17 yaş arasındaki çocukların yüzde 70'i (132 milyon çocuk) tarımda çalışmaktadır (ILO, 2010). Türkiye verilerine¹ göre ise çalışan çocukların yüzde 45'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu oran kırsal kesimde yüzde 75'e çıkmaktadır. Bu verilerin mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışan çocukları yeterince kapsadığı göz önüne alındığında, bitkisel üretim işçiliğinden etkilenen toplam çocuk sayısının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği ülkemizde çok sayıda ili etkileyen bir konudur. Resmi tahminlere göre 19 il ve bu illerin ilçelerine 5 bin ve daha fazla mevsimlik gezici tarım işçisi göç etmekte, 11 ilden ise 5 bin ve daha fazla mevsimlik gezici tarım işçisi ayrılmaktadır. Bu il sayılarına yalnızca mevsimlik mahalli tarım işçilerinin bulunduğu iller dahil değildir.

Kalkınma Atölyesi, mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk istihdamının önlenmesi amacıyla yerel olanakları harekete geçirmek ve il düzeyinde eylem planları oluşturmak için 2013 yılında bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışmanın ilk bölümü her yıl yaklaşık 10 bin mevsimlik gezici tarım işçisinin istihdam edildiği Eskişehir ilinde, ikincisi Malatya ilinde, üçüncüsü ise Adana ilinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Eskişehir'de gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarını ortaya koymakta ve üç temel bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Eskişehir ilindeki bitkisel üretim durumu ve hasadıyla ilgili genel bir çerçeve sunulmakta; Türkiye'de bitkisel üretim işlemleri ve işçilik biçimleri ve bitkisel üretimdeki aktörler hakkında bilgi verilmektedir. Raporun ikinci bölümünde mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk işçiliği konusuna değinilmekte; çocuk işçiliğine dair yasal çerçeve, Türkiye'de mevsimlik gezici tarım çocuk işçiliği ve mevsimlik gezici tarımda çalışmanın çocuklar üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Raporun son bölümü ise birincisi 09-10 Eylül 2013 tarihlerinde, ikincisi ise 25 Ocak 2014 tarihinde Eskişehir'de gerçekleştirilen “Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Yerel Düzeyde Mücadele” çalıştaylarında elde edilen sonuçlara ayrılmıştır.

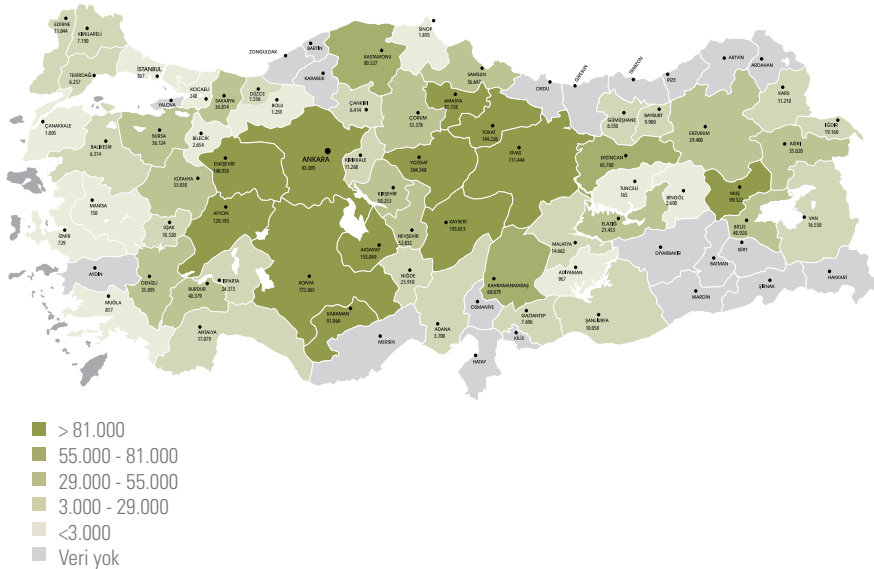
¹ TÜİK, Çocuk İşgücü Araştırması, 2012

Eskişehir İlinde Bitkisel Üretim

Eskişehir ilinde 330 bin hektar tarla arazisi, 10 bin hektar sebze bahçesi, 4 bin hektar meyve ve bağ arazisi mevcuttur. İlde bitkisel üretim buğday, arpa, şeker pancarı, çavdar, kuru soğan, domates, fasulye, lahana, karnabahar ve fiğ ağırlıklıdır. Ayrıca Mihalıççık ilçesinde yurtdışına ihraç olanağı olan kapama kiraz bahçeleri mevcuttur. İlin Sarıcakaya ve Mihalgazi ilçelerinde mikro iklimi olan alanlarında seracılık yaygınlaşmaktadır.¹

Harita 1: İllere göre şekerpancarı üretim alanları (dekar-2010)²

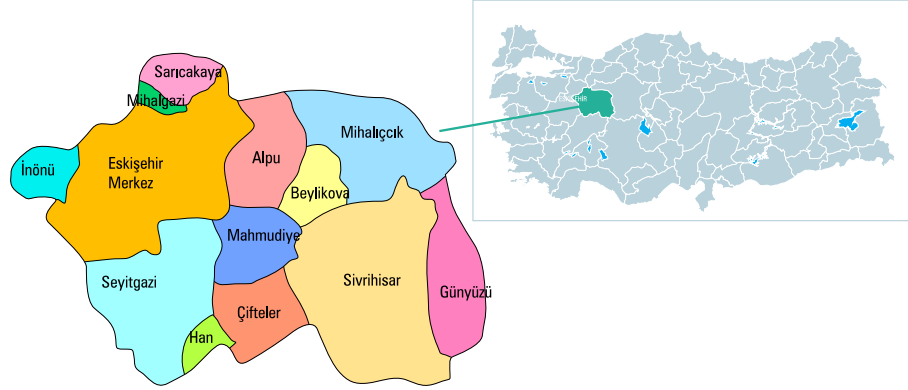
Yukarıda bahsedilen bitkisel üretim desende, özellikle şekerpancarı ve soğan üretim süreci için, çapalama ve hasat, kiraz ve bakliyat üretiminin hasat çalışmalarında mevsimlik gezici tarım işçiliğine gereksinim duyulmaktadır.

Eskişehir ilinde 167 bin dekar alanda şekerpancarı üretimi yapılmaktadır.

¹ http://www.taryat.gov.tr/haritalar/il_yatirim_rehberleri/eskisehir.pdf

² TÜİK, 2010 verilerinden üretilmiştir.

Harita 2: Eskişehir ili

Bitkisel Üretim Süreci

Eskişehir ilinde en fazla mevsimlik gezici tarım işçiliğine gereksinim duyulan bitkisel üretim faaliyetlerinin başında; Mayıs-Haziran aylarında çapalama ve bakliyat hasadı, Eylül-Kasım aylarında ise soğan ve şekerpancarı hasat yer almaktadır.

Hasat işlemlerinde ise;

- Soğan için topraktan söküm yapılmakta, soğanın üst kısmı kesilmekte ve kesilen soğan toprak üzerinde 4-5 gün bekletilmektedir. Daha sonra toplanarak naylon telis çuvallara doldurulmaktadır.
- Şekerpancarı hasadında ise topraktan söküm yapılmakta, daha sonra pala ile yaprakları ayrılmakta ve şekerpancarları bir yere yığılmaktadır.
- Bakliyat hasadı genellikle elle yapılmakta ve patoza verilmek üzere yığın halinde toplanmaktadır.
- Kiraz hasadında ise ağacın dallarına merdiven aracılığıyla yetiştirilip, elle koparılan kirazlar sepette toplanmaktadır.

Soğan ve şekerpancarı çapasında aileler genellikle günlük yevmiyeyle çalışmaktadırlar. Kiraz ve şekerpancarı hasadında da benzer şekilde günlük yevmiye yöntemi oldukça yaygındır. Soğan ve bakliyat hasadında aileler hasat edecekleri alanı birim fiyat üzerinden; (örneğin bir dekar alanın hasadı için belirlenecek fiyat üzerinden) gerçekleştirmektedirler. Bu durum çalışabilecek bütün aile üyelerinin tarlada uzun süre çalışması anlamına gelmekte, genellikle günde 12 saat çalışmayı gerektirmektedir.

Bitkisel Üretimde İşçilik Biçimleri

Bitkisel üretim sürecinde işçilik biçimleri genel hatlarıyla dörde ayrılmaktadır

(Şema 1):

A. Kendi işini yapanlar:

Kendi tarla veya bahçe-
sindeki ürünleri toplayan, komşusuna ve akrabalarına yardım eden aileler ve bu ailelerin üyeleri, arkadaşları ve akrabaları bitkisel üretim sürecine katılmaktadır.

B. Mahalli tarım işçileri:

Kendi tarla veya bahçesinin bulunduğu köy, ilçe veya ilden yevmiyeyle başkasının bitkisel üretim sürecine katılan işçiler genellikle tarla veya bahçe sahibi veya yerel tarım aracıları tarafından organize edilmektedir. Bu işçilerin çoğu akşamları evlerine dönmekte, çok azı

ise tarla veya bahçe sahibi tarafından sağlanan konaklama olanaklarından yararlanmaktadır. Bu işçiler aile üyeleriyle birlikte olduğu kadar bağımsız bireyler olarak da işçilik yapmaktadır.

C. Suriyeli İşçiler:

Suriye kriziyle birlikte 2013 yılında mevsimlik gezici tarım işçiliği sürecine katılan Suriye vatandaşlarının sayısında artış olduğu ifade edilmektedir. Bu işçilerin bazıları kendi imkanlarıyla gelmekte, bazıları ise tanıdıkları veya tarım aracıları vasıtasıyla üretim sürecine katılmaktadır. Eskişehir’de de Suriyeli işçilere rastlandığı ifade edilmiştir. Uluslararası mevsimlik gezici tarım işçiliği sık sık gazete haberlerine konu olmaya başlamıştır.

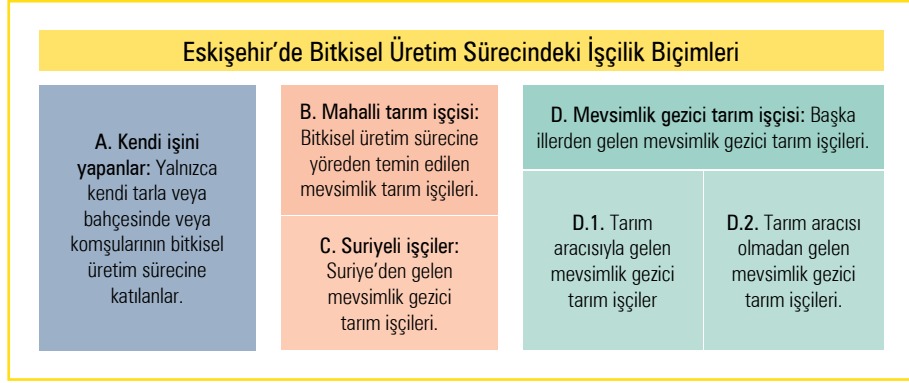
D. Mevsimlik gezici tarım işçisi:

Eskişehir ilinin dışından, genellikle Doğu ve Güneydoğu ile Akdeniz illerinden, bütün aile üyeleriyle veya grup olarak gelen işçiler söz konusudur. Bu işçiler ikiye ayrılmaktadır: (D1) tarım aracısının organizasyonu ile gelenler, (D2) tarım aracısının organizasyonu olmadan, ya tarla veya bahçe sahibiyle doğrudan irtibatlı ya da Eskişehir iline kendi imkanlarıyla iş bulma umuduyla gelenler.

*Mevsimlik tarım göçünün acımasızlığı: çocuklara, yine çocuklar bakmakta...
(Eylül 2013, Eskişehir-Alpu)*

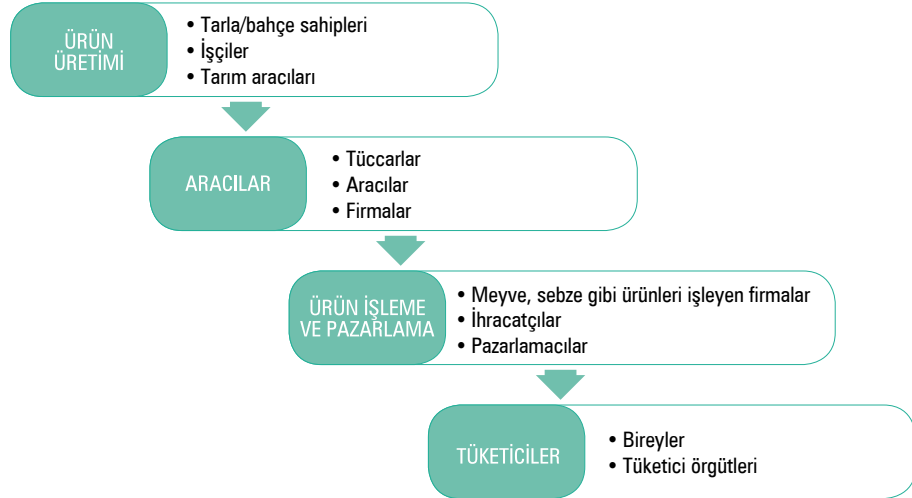
Şema 1: Bitkisel üretim sürecindeki işçilik biçimleri

Bitkisel Üretimde Aktörler

Bitkisel üretim ve üretilenin tüketiciye erişme zinciri dört aşamadan oluşmaktadır (Şema 2).

Şema 2: Bitkisel üretim ve tüketiciye erişim zinciri

Bitkisel üretim sürecinin başında üç temel aktör bulunmaktadır:

- Tarla ve/veya bahçe sahipleri:** Eskişehir ilinde yeterli işgücü bulunmadığı için, başta bakliyat, soğan, şekerpancarı ve kiraz üretim ve hasadı olmak üzere, bitkisel üretim için Mayıs-Kasım ayları arasında tarım işçisi çalıştıranlar.
- Aileler ve çocuklar:** Bu süreçteki aileler, mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışarak yoksulluklarının üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Bu ailelerin geçim stratejisi, çocuklarının da gelir üzerine kuruludur.

iii. *Tarım araçları*: Bitkisel üretim yapan tarla veya bahçe sahipleriyle, işçiler arasında iş organizasyonunu üstlenen kişilerdir. Uzun yıllardır tarımsal istihdamda aracılık görevini yerine getiren kişiler, yaptıkları işleri *Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği*'ne göre gerçekleştirmektedir. Bu yönetmelik mevsimlik gezici tarım işçiliğinin kayıt altına alınması için önemli bir yasal düzenlemedir. Ancak, yönetmelikle iş araçlarına verilen sözleşme yapılması ve bu sözleşmede yer alması gereken ücretler, ödemeler, ulaşım ve barınma koşullarıyla ilgili sorumlulukların (madde 11) gerçekleştirilmemesi durumunda da, herhangi bir idari veya cezai yaptırımın öngörülmemiş olması düzenlemenin etkililiği açısından önemli bir eksikliklerdir.³

Bitkisel üretim sürecinde bu üç temel aktörün dışında yer alan diğer aktörler ise şunlardır:

- *Kamu kuruluşları*: Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Sağlık İl Müdürlüğü, Jandarma İl Komutanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü.
- *Sivil toplum ve meslek örgütleri*: Tabip Odaları, eğitim sendikaları, tüketici örgütleri, barolar, eğitim amaçlı dernek ve vakıflar, hak temelli çalışma yapan sivil toplum kuruluşları, ziraat odaları.
- *Özel sektör kuruluşları*: Ticaret borsası, ticaret odası, sanayi odası, firmalar, ihracatçı birlikleri, şeker imalatını gerçekleştiren fabrikalar.
- Yerel ve ulusal medya.
- Akademik kuruluşlar

Soğan hasadında, hasat edilecek alan üzerinden ücretlendirme yapıldığı için, çalışabilecek durumdaki aile üyelerinin tamamı çalışmakta, dolayısıyla çocuklar da bu hasat sürecine aktif olarak katılmaktadır. Eskişehir ilinde toplanının yapıldığı 9 Eylül 2013 tarihinde okulların açılmasına bir hafta kalmış olmasına rağmen hala, tarlalarda çalışan çocukları görmek mümkündür (9 Eylül 2013, Eskişehir-Alpu).

3 Özsel Bebeli (2012): Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri, Kalkınma Atölyesi, Ankara.

T.C. Resmî Gazete

Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce Yayınlanır	
27 Mayıs 2010	Sayı: 27593

14/3/2004 tarihli ve 25402 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılarak yerine bu yönetmelik yayımlanmıştır.

TARIMDA İŞ ARACILIĞI YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, tarım aracılığı için izin verilmesi ve bunların çalışma ve denetimi ile tarım aracı, mevsimlik gezici tarım işçileri ile bunları çalıştıran tarım işverenleri arasındaki ilişkinin düzenlenmesi hakkında usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yapmak üzere Kurumdan izin alan gerçek veya tüzel kişiler ile mevsimlik gezici tarım işçileri ve bunları çalıştıran işverenler hakkında uygulanır.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 25/6/2003 tarihli ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

Aracı: Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı görevini yapmak üzere Kurumca izin verilen gerçek veya tüzel kişileri,

Aracılık belgesi: Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yapmak üzere Kurum tarafından verilen belgeyi,

Genel Müdürlük: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünü,

İl Müdürlüğü: Türkiye İş Kurumu İl Müdürlüğünü,
İşçi: Tarım işinde mevsimlik gezici olarak çalışan işçileri,
İşveren: Mevsimlik gezici tarım işçilerini çalıştıran işverenleri,
İşyeri: Konaklama yerinin mücavir alanında bulunan tarım işinin yapıldığı işyerini,
Konaklama yeri: Tarım işçilerinin konakladığı ve tarım işyeri ile aynı mücavir alan sınırlarında bulunan yerleri,
Kurum: Türkiye İş Kurumunu,
Mahalli Mülki İdare Amirliği: İşyeri ile konaklama yerinin sınırları içinde bulunduğu il valiliğini veya ilçe kaymakamlığını,
Şube Müdürlüğü: Türkiye İş Kurumu Şube Müdürlüğünü,
ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığı, Aracıda Aranılan Nitelikler

Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı

MADDE 5 – (1) Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı, esas itibarıyla Türkiye İş Kurumunca yapılır.

(2) Ancak, Kurum il veya şube müdürlüğü bulunmayan ya da olmasına rağmen haberleşme, ulaşım ve koordinasyon güçlüğü olan yerlerde, Kurum tarafından gerçek veya tüzel kişilere aracılık yapmaları için izin verilebilir.

(3) Kurumdan izin alınmadan aracılık yapılamaz.

(4) Aracıların işçilerden ücret almaları yasaktır. Ücret yalnızca işverenden alınır.

Aracıda aranılan nitelikler

MADDE 6 – (1) Aracılık yapacak gerçek kişiler ile tüzel kişileri idare, temsil ve ilzama yetkili kişilerde aşağıdaki nitelikler aranır:

- a) Türk vatandaşı olmak,
- b) 18 yaşını bitirmiş olmak,
- c) Kamu haklarından yoksun bulunmamak,
- ç) Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak,
- d) En az ilkokul mezunu olmak.

(2) Ayrıca, Kurumca belirlenen miktardaki masraf karşılığının yatırılması ve tüzel kişilerce şirket kuruluş sözleşmesinin yayımlandığı ticaret sicil gazetesinin bir örneğinin Kuruma ibraz edilmesi şarttır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Aracı Belgesi, Aracı Belgesinin Geçerlilik Süresi, Aracı Sicili, Aracılığın Devredilemeyeceği

Aracı belgesi

MADDE 7 – (1) Aracılık yapmak üzere başvuran ve Kurum tarafından tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yapması uygun görülen gerçek veya tüzel kişilere, Kurum il veya şube müdürlüklerince yazılı olarak bilgi verilir. Talepleri uygun bulunan gerçek veya tüzel kişilerden Kurumca belirlenen miktarda masraf karşılığının tahsil edilmesini müteakip Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracısı Belgesi verilir. Tüzel kişiler için bu belgede, tüzel kişiliği idare, temsil ve ilzama yetkili kişiler de gösterilir.

Aracılık belgesinin geçerlik süresi

MADDE 8 – (1) Aracılık belgeleri üç yıl süre ile geçerlidir. Bu süre sonunda aracılığı sürdürmek isteyenlerin belgeleri izin yenileme masraf karşılığının yatırılması ve uygun görülmesi halinde üçer yıllık olarak Kurum tarafından yenilenir.

Aracı sicili

MADDE 9 – (1) Kurumca her aracı için bir Aracı Sicili düzenlenir. Bu sicilin içeriği Kurumca belirlenir. Aracı sicilleri ilgili Kurum il veya şube müdürlüğünde saklanır.

Aracılığın devredilemeyeceği

MADDE 10 – (1) Aracılık, yalnız aracılık belgesi almış olanlarca yapılır; başkasına devredilemez, vekalet yoluyla yürütülemez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yükümlülük, Sözleşme Düzenlenmesi, Rapor Verme, Aracılık Belgesinin İptali

Yükümlülük

MADDE 11 – (1) Aracılık yapmak üzere, izin verilen gerçek veya tüzel kişiler;

- a) İşverenler ve işçiler ile örneği Yönetmelik ekinde bulunan Kurumca hazırlanmış sözleşmelerin birer örneğini düzenleme tarihinden itibaren on iş günü içinde onaylanmak üzere Kuruma ulaştıracaklarını,
- b) İşçilerden ücret almayacaklarını, hizmetlerinin karşılığını yalnız işverenlerden isteyeceklerini, Kurumca onaylanmış bu sözleşmelerde gösterilen dışında, harç, masraf ve ücret alamayacaklarını,
- c) İşçilere işe başlamadan önce yapılacak iş, ücret ve diğer hususlar hakkında gerekli bilgileri vereceklerini,

ç) İşçilerin, konaklama yeri ile işyeri arasında uygun araçlarla güvenilir bir şekilde ulaşımının sağlanması hususunda işverenle birlikte doğrudan kontrol ve gözetim yapacaklarını,

d) Ücretlerin kararlaştırılan ödeme biçimine göre (günlük, haftalık, aylık, parça başına, götürü, vs.) işverence her işçinin kendisine ödenmesini sağlayacaklarını,

e) İşçilerin günlük brüt kazançlarının 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesinde belirtilen asgari ücretin altında olmayacağını,

f) İşçilerin barınma yerlerini, yeme ve yatma durumlarını sağlığa ve barınma koşullarına uygun biçimde sağlamak için mahalli mülki idare amirlikleri nezdinde gerekli başvuruları yaparak takip etmeyi,

kabul ve taahhüt ederler.

Sözleşme düzenlenmesi

MADDE 12 – (1) Ücret ve çalışma koşulları ile karşılıklı yükümlülüklerin aracı, işveren ve işçiler arasında yazılı sözleşmelerle belirlenmesi zorunludur. Aracının olmadığı yerlerde sözleşme işveren ile işçiler arasında imzalanır. İşveren veya aracı Yönetmelik ekinde yer alan sözleşmelerin birer örneğini düzenleme tarihinden itibaren on iş günü içinde onaylanmak üzere Kuruma ulaştırmak zorundadır.

(2) İşçilerin günlük brüt kazançları, 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesinde belirtilen asgari ücretin altında olamaz, ücretler kararlaştırılan ödeme biçimine göre işverence her işçinin kendisine ödenir.

Rapor verme

MADDE 13 – (1) Aracılar, yaptıkları çalışmalara ilişkin olarak yılda bir kez Kuruma rapor vermek zorundadır. Bu raporun içeriği ve biçimi ile verileceği tarih Kurumca belirlenir.

Aracılık belgesinin iptali

MADDE 14 – (1) Bu Yönetmeliğin;

a) 6 ncı maddesinde yazılı nitelikleri yitiren veya başlangıçta bu nitelikleri taşımadığı sonradan anlaşılan,

b) 10 uncu maddesi hükümlerine uymayıp aracılığı başkasına devreden,

c) 13 üncü maddesinde yer alan raporu iki kez süresi içinde vermeyen ve/veya raporda gerçeğe aykırı bilgi veren,

ç) 15 inci maddesine göre yapılacak denetim sonucunda aracılık yapmasında sakınca görülen veya iş bulduğu işçilerden ücret aldığı tespit edilen,

aracıların belgeleri Kurumca iptal edilir.

(2) Aracılık belgesi verilenler ve belgesi iptal edilenler Kurum tarafından yerel gazetede ve Kurum internet sitesinde duyurulur.

(3) Belgesi iptal edilen aracılar en az 1, en çok 3 yıl süreyle yeniden belge verilmez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Denetleme

MADDE 15 – (1) Aracıların görevlerini, bu Yönetmelikte bildirilen hususlara uygun olarak yapıp yapmadıkları, Türkiye İş Kurumu ile mahalli mülki idare amirlerince denetlenir.

İdari para cezası

MADDE 16 – (1) Kurumdan izin belgesi almadan veya geçerlilik süresi sona eren aracı belgesini yeniletmeden tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yaptığı tespit edilenler ile tarım işverenleri ve tarım işçileri ile Kurumda sözleşme imzalamayan ya da kurum dışında imzaladığı sözleşmeyi Kuruma süresi içinde ibraz etmeyenlere, eylem başka bir idari ihlal oluştursa dahi 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca idari para cezası verilir.

(2) Kurumca istenen bilgi ve belgelerle, bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen raporu vermeyenlere aynı Kanunun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca idari para cezası verilir.

(3) Mahalli mülki idare amirlerince verilen emre aykırı hareket edenlere ise 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 32 nci maddesi uyarınca idari para cezası verilir.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 17 – (1) 14/3/2004 tarihli ve 25402 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

İlkokul mezunu olma şartının aranmaması

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihte “Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracısı” belgesi almış olanlardan, aracılık görevini devam ettirdikleri sürece “ilkokul mezunu” olma koşulu aranmaz.

Verilmiş aracı belgelerinin geçerlilik süresi

GEÇİCİ MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik yürürlüğe girmeden önceki mevzuat gereği alınan aracı belgeleri izin süresi sonuna kadar geçerlidir.

Yürürlük

MADDE 18 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 19 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür.

MEVSİMLİK TARIM İŞİ SÖZLEŞMESİ

SÖZLEŞMENİN KONUSU

Aşağıda tarafları ve yükümlülükleri belirtilen mevsimlik tarım işi sözleşmesidir.

SÖZLEŞMENİN TARAFLARI

İŞVEREN:

ADRES :

ARACI :

ADRES :

İŞVERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- 1- İşveren tarafından işçiye verilecek ücret;
 - a) Gündelik/ haftalık/ aylık TL.'dir.
 - b) Götürü TL.'dir.
 - c) Parça başı TL.'dir.
 - d) Diğer TL.'dir.
- 2- İşveren işçilere avans ödeyecektir/ödemeyecektir.
- 3- İşveren işçilere iklim koşulları, afet ve benzeri nedenlerle çalışılmayan günler için ücret ödeyecektir/ödemeyecektir.
- 4- İşveren, işçilerin iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri ile iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı her türlü önlemi alacaktır.
- 5- Aracının sözleşmeye taraf olmadığı durumlarda, işçinin çalıştığı günleri gösterir puantaj ve işçiye ödediği ücrete ilişkin kaydını tutacaktır.
- 6- İşveren, aracıya gidiş-dönüş yol masrafları içinTL ödeyecektir.
- 7- İşveren, aracılık yapması ve bu sözleşmede yer alan yükümlülüklerini yerine getirmesi karşılığı aracıyaTL ödeyecektir.
- 8- İşveren ve işçi sözleşmeyi kendi aralarında düzenledikleri takdirde sözleşmenin bir nüshası, onaylanmak ve ilgili birimindeki dosyada saklanmak üzere, imzalanmasından itibaren on iş günü içerisinde işveren tarafından İŞKUR İl Müdürlüğü'ne gönderilecektir.

ARACININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- 1- Ekli listede adı geçen işçileri, işverenin
..... köyündeki/Mahallesindeki işinde
..... işlerini görmek üzere sağlayacaktır.

- 2- İşçinin çalıştığı günleri gösterir puantaj ve işçiye ödediği ücrete ilişkin kaydını tutacaktır.
- 3- İşçilerin, konaklama yeri ile işyeri arasında uygun araçlarla güvenilir bir şekilde ulaşımının sağlanması hususunda işverenle birlikte doğrudan kontrol ve gözetim yapacaktır.
- 4- İşçilerin barınma yerlerini, yeme ve yatma durumlarını sağlığa ve barınma koşullarına uygun biçimde sağlamak için mahalli mülki idare amirlikleri nezdinde gerekli başvuruları yapacaktır.
- 5- İşçi, işveren ve aracı arasında imzalanan sözleşmenin bir nüshası, onaylanmak ve ilgili birimindeki dosyada saklanmak üzere, imzalanmasından itibaren on iş günü içerisinde aracı tarafından İŞKUR İl Müdürlüğü'ne gönderilecektir.
- 6- Aracı bu işini yaparken Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliğinde yer alan diğer yükümlülüklerini de yerine getirecektir.

İŞÇİLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- 1- İşçiler çalışmaya / / tarihinde başlayacaktır.
- 2- İşçiler tarım işini yaparken araziye, ürüne , tarım araç ve ekipmanlarına zarar vermemek için gereken itinaı göstereceklerdir.
- 3- İşçiler işveren tarafından bu sözleşmeye konu iş devam ettiği müddetçe geçerli mazereti olmaksızın işi bırakmayacak ve başka bir işyerinde çalışmayacaklardır.

Özel koşullar

.....

.....

.....

.....

.....

İş bu sözleşme üç/dört nüsha olarak düzenlenmiştir ve buna bağlı olarak taraflardan biri yükümlülüklerinden birini yerine getirmediği takdirdemahkemeleri/İcra Daireleri yetkilidir.

İŞVEREN	ARACI	İŞÇİ
		Sözleşmeyi imzalayan işçilere ait liste sözleşme ekinde yer almaktadır.

EK: Çalışanlar Listesi**MEVSİMLİK TARIM İŞİ SÖZLEŞMESİNE TARAF OLAN İŞÇİLERİN LİSTESİ**

	İşçinin TC Kimlik Numarası	Adı Soyadı	Çalışmaya Başladığı Tarih	İmza
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				

Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği

Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine ve Düzenlenmesine Dair Yasal Çerçeve

Çocuk işçiliğinin önlenmesine ve düzenlenmesine dair uluslararası ve ulusal mevzuat aşağıdakileri içermektedir:

- Sözleşmeler ve izleme raporları
 - Çalışmaya İlişkin Temel Haklar ve İlkeler ILO Bildirgesi
 - En Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler 182 sayılı ILO Sözleşmesi
 - İstihdamda Asgari Yaşla İlgili 138 sayılı ILO Sözleşmesi
 - BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme
 - ILO 2. Küresel Raporu, Mayıs 2006
- Kanun – Yönetmelik
 - İş Kanunu
 - Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu
 - Temel Eğitim Kanunu
 - Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
 - Sanayi, Ticaret ve Tarımdan Sayılan İşlerde İşçilerin Çalışma Koşulları Hakkında Yönetmelik
 - Tarımdan Sayılan İşlerde Çalışan İşçilerin Çalışma Koşulları Hakkında Yönetmelik
 - Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği
- Genelge - Tebliğ
 - Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Başbakanlık Genelgesi (2010/6).
 - Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi (2012-20)
 - MEB Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri ile İlgili Genelge (2011-25)
 - Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışacak İşçilerin Mesleki Eğitimlerine Dair Tebliğ

Bu mevzuata göre; çocuk ekonomik sömürüden ve eğitime zarar verebilecek, bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişimi açısından zararlı olabilecek nitelikte olan her türlü tehlikeli işlerde çalıştırılmaktan korunma hakkına sahiptir.

Yılda 6 ila 8 ay arası Eskişehir’de mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan ailelerin çocukları, aileleriyle birlikte göç sürecine katıldıkları için eğitimlerine devam edememektedir (9 Eylül 2013, Eskişehir).

Bu mevzuat ayrıca mevsimlik gezici tarım işçiliğini, *çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri* kabul etmekte ve mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk çalıştırılmasını aşağıdaki kurallara tabii kılmaktadır:

- 17 yaşını bitirmiş olması,
- İşin, çocuğun düşme ve yaralanma tehlikesinin olmayacağı, meyve, sebze ve çiçek toplama işlerinden olması,
- Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yeteneklerinin dikkate alınıyor olması,
- Çocuk ve genç işçiler için okula devam edenlerin okul başarılarına engel olmayacak biçimde olması,
- Çocuk ve genç işçilerin tecrübe eksikliği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik veya tamamen gelişmiş olmamalarına bağlı olarak gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske karşı korunmalarının temin edilmiş olması.

Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliği

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 02 Nisan 2013 tarihinde yayımlanan Çocuk İşgücü Anketi¹ sonuçlarına göre; Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 15 milyon 247 bindir. 6-14 yaş grubunda 292 bin çocuk; 15-17 yaş grubunda ise 601 bin çocuk ekonomik faaliyetlerde² çalışmaktadır. Çalışan çocukların yüzde 44,7’si (399 bin) tarım sektöründe çalışmaktadır ve 2006 yılı ile karşılaştırıldığında tarımda çalışan çocuk sayısı artmaktadır.³ Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi’nin yaptığı araştırmaya göre ise (2009) tarla ve bahçede çalışan çocuk işçi oranı, erkeklerde yüzde 45,7, kızlarda yüzde 69,6’dır.⁴

Mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışan çocukların sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte, resmî tahminlere göre yaklaşık 350 bin kişi mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışmakta, yani yılın belirli dönemlerinde tarım işçisi olarak çalışmak için sürekli olarak yaşadıkları yerleşimlerinden ayrılıp, başka yerlere göç etmektedir.⁵ Bu rakama bakılarak, sadece mevsimlik tarım göçünden yarım milyon insanın etkilendiğini söylemek gerçek dışı olmaz. Bu rakama, göç etmeden, kendi bölgesinde mevsimlik mahalli tarım işçisi olarak çalışanlar da katıldığında, konudan etkilenen kişi sayısının katlanarak bir milyona yaklaşacağı düşünülebilir. Buradan hareketle, mevsimlik gezici tarım işçiliğinden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen çocuk sayısının da yüz binleri bulduğu söylenebilir.⁶

1 Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları 2012, TÜİK, Ankara.

2 **Ekonomik faaliyetlerde çalışanlar (İstihdam edilenler):** Referans haftası süresince herhangi bir gün en az 1 saat süresince ücret, kar veya ailenin kazancı için aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışanlar ile işi olanlardan; çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan ancak işleri ile ilişkileri devam eden kişileri kapsar.

3 DİSK-AR Çocuk işçiliği Raporu 2013

4 BETAM, 2009

5 Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin yaptığı araştırma kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından paylaşılan ve 2010 yılı için valilikler tarafından bildirilen rakamlardır.

6 Özsel Bebeli (2012): Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri, Kalkınma Atölyesi, Ankara.

Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşullarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun desteğiyle Harran Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen bir araştırma,⁷ barınma alanlarında hijyen koşullarının eksikliği, çocukların eğitimden uzun süre uzak kalmaları, beslenme ve sağlıklı gelişiminin takip edilmemesine bağlı gelişim bozuklukları, tarım ilacı vb. kimyasallara maruz kalmaya bağlı sağlık sorunları, kaza sonucu yaralanma ve ölüm gibi birçok risk faktörünün bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Ücret karşılığı mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışan veya ailesiyle mevsimlik olarak göç eden çocuklar olumsuz barınma koşulları ve ağır çalışma şartlarıyla yetersiz beslenmeden dolayı birçok geçici ve kalıcı sağlık sorunuyla karşılaşmakta, eğitim sürecinden kopmakta, kazalarda yaralanabilmekte, hatta yaşamını yitirebilmektedir.

Kısa dönemde çocuğun sağlık ve eğitim konuları başta olmak üzere maruz kaldığı tüm bu olumsuzluklar, uzun dönemde geri döndürülmesi güç sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Bireyin çocukken eğitim sürecini erken terk etmiş olması yoksulluk ve yoksunluk halinin devam etmesine neden olmaktadır. Çocukken tarım işçisi olarak çalışmak veya mevsimlik tarım göçüne katılmak çocuğun şiddet, ihmal, istismar ve toplumsal dışlanma açısından kırılganlığını da artırabilmekte, buna bağlı olarak duygusal ve toplumsal gelişimini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.⁸

Eskişehir'de birden fazla ürün hasadının yapılması, bitkisel üretim mevsiminin uzun sürmesine neden olmaktadır. Uzun yıllardır mevsimlik gezici tarım işçileri tarafından yapılan soğan, şeker pancarı, bakliyat, kiraz hasadına; mayda-

Ailesinin çalışıyor olması sebebiyle, 4 yaşında bir çocuk da, gün boyu ailesi ile birlikte, tarlada (9 Eylül 2013, Eskişehir)

7 Harran Üniversitesi (2012): Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması, Ankara.

8 Özsel Bebeli (2012): Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri, Kalkınma Atölyesi, Ankara.

noz, marul gibi yeni ürünlerin eklendiği bildirilmektedir. Ürün çeşitliliği çok olmakla birlikte, hemen hepsinde hasat tipi benzerlik göstermektedir. Ürünlerin özellikleri gereği, mevsimlik gezici tarım işçisi aileyle, hasat edilecek alanın birim miktarı üzerinden anlaşma yapmakta ve tarla sahibinin hasat sürecinde çalışanlarla herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Bu da, tarla sahibinin çalışanlarla

ilgili, çalışma saatlerinin uzunluğunu ve çalışanın yaşının küçük olmaması gerekliliğini denetleme olanağını ortadan kaldırmaktadır. Bu hasat tipinde kayısı ve fındıkta olan; küçük yaştaki çocuğun çalışma performansının düşüklüğü, buna karşın bir yetişkinle aynı miktarda ücret almasından kaynaklanan, üretici memnuniyetsizliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla, ekonomik gerekçelerle, diğer ürünlerde görülen önleyici süreçler burada yer almamaktadır. Hasat işini alan ailenin temel hedefi tarladaki ürünü en kısa zamanda toplamak olduğu için çocuk işçilerin emeği ve çocukların da ayırt edilmeden, içinde bulundukları uzun çalışma saatleri, çocuğunu çalıştıran aile için sadece avantaj teşkil etmektedir.

Bu yörede çocukların tarlaya gitmelerini engelleyecek hiçbir hizmet bulunmadığından, her yaştan çocuk aileleriyle birlikte tarlada veya çadırlarda kalmaktadır. Bu durum, çok küçük yaşlardan (5-6 yaş) itibaren bütün gün güneş ışığına maruz kalmalarına neden olmaktadır. Çalışan ailelerin, bahçe sahibi ve bahçenin bulunduğu köyde yaşayanlarla sınırlı ilişki kurmaları, çocukların da sosyal izolasyona ve ayrımcı muameleye maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

Ailelerin genel yerleşim yerlerinin uzağında kurulan çadırlarda yaşamaları, çocukların aile hekimliği sistemi kapsamında takibini de zorlaştırmaktadır. Doktora gitmek için harcanan zamanın günlük yevmiyeden kesilmesi, tarlalar ve çadırların bulunduğu yerlerin ana yerleşim yerlerinden uzak olmasından dolayı, çocuklar her hastalandıklarında hekime götürülmemektedir.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği İzleme:

[illegible]

Bitkisel Üretimde Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Mücadele - Eskişehir Çalıştayları

Bitkisel üretimde çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla 09-10 Eylül 2013 ve 25 Ocak 2014 tarihlerinde Eskişehir’de ilgili meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin katılımı (katılımcı listesi için bkz. Ek-1 ve Ek-2) ile “Mevsimlik Tarım Göçünde Çocuk İşçiliği ile Yerel Düzeyde Mücadele Çalıştayları” düzenlenmiş, çalıştayların ardından basın toplantısı organize edilmiştir.

Düzenlenen ilk çalıştayda sorunun boyutu tartışılmış, katılımcıların uygulamaya ve çözüme dair görüş ve önerileri alınmıştır. Ayrıca soğan ve şeker pancarı tarlalarına düzenlenen saha gezisiyle katılımcılar sorunu yerinde incelemişlerdir. Raporun bu bölümünde ilk olarak birinci çalıştayda katılımcıların mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk çalıştırılması sorununa ve bu sorunun önlenmesine dair görüşlerine, çözüm önerilerine ve planlarına yer verilmiştir.

İkinci çalıştayda ise ilk çalıştayda taslak olarak hazırlanan eylem planının detayları oluşturulmuş; eylem planının uygulanması sırasında karşılaşılabilecek olası engeller ve bu engelleri bertaraf etmeye yönelik çözüm önerileri tartışılmıştır.

ESKİŞEHİR ÇALIŞTAYI - I

Soruna ve Uygulamaya Dair Görüşler

Eskişehir Çalıştayı’na katılan temsilcilerin mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk çalıştırılması sorununa ve bu alandaki uygulamalara dair dile getirdikleri görüşler şu şekildedir:

- Sorunun ana kaynaklarından birinin, kamunun kaynak kullanımında, karar alma mekanizmalarını işletme biçimi olduğu düşünülmektedir. Bu konuda özellikle; kurumlar arasında koordinasyon eksikliği, uzmanlık kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına danışma alışkanlığının olmaması, hizmetten yararlanacak kişilerin ihtiyaçlarını anlamak için empatik bir yaklaşımda bulunulmaması, kaynakların israfına neden olan hatalar olarak görülmektedir. Örneğin; ziyaret edilen çadırların bulunduğu yerleşim alanına yapılan ban-

yo ve tuvaletler katılımcı bir anlayışla planlanıp uygulanmadığı için, işçiler tarafından kullanılmıyordu. Öncelikle banyo ve tuvaletlere su bağlanamamıştı, öte yandan, tuvalet ve banyoların çadır alanın orta yerinde olması mahremiyeti ihlal ettiği için burada yaşayanlar bakımından kullanılamaz bulunmaktaydı ve çadırların bulunduğu alanın tam girişinde olması sebebiyle de koku ve hijyen bakımından risk oluşturmaktaydı.

- Birçok kurumun elinde bu alanda kullanmaya elverişli ve yeterli kaynak bulunduğu düşünülmektedir. Ancak bir planlama ve yönlendirmenin bulunmaması nedeniyle eldeki kaynakların etkin kullanılamadığı görüşü hakimdir.

9-10 Eylül 2013 tarihinde Eskişehir’de gerçekleştirilen Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Yerel Düzeyde Mücadele Çalıştayı katılımcıları.

- Sivil toplumun, konunun önemi ve sorunun çözümü için belirlenen hedefler (örneğin mevsimlik gezici tarım işçileriyle ilgili Başbakanlık genelgesi) konusunda yeterli farkındalığının olmaması da bir başka sorun olarak görülmektedir. Tüketici haklarını savunan derneklerin bu konuda önemli rol oynayabileceği ama şimdiye kadar bu alanda hiçbir çalışma yapmamış olması bir örnek olarak gösterilmektedir. Bu durum diğer sivil toplum kuruluşları için de benzer şekildedir.
- İlgi ve duyarlılık eksikliğinde medyanın da önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. Yerel medyanın, mevsimlik gezici tarım işçileri konusunu hiç veya yeterli biçimde ele almadığı bildirilmektedir.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşulları, üzerinde çalışılması gereken en önemli mesele olarak tespit edilmiştir. Hem yaşam ortamında hem de tarlada temiz su, tuvalet, beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler bulunmamaktadır. Çadırların bulunduğu yerde su birikintileri, açık tuvalet alanları, sinekler gibi sağlık açısından önemli tehlikeler bulunmakta; çocuklar da dahil olmak üzere bütün aile tek göz çadırdaki uyumakta, herkes için yeterli uyuma ortamı ve yiyecekleri saklamak için sağlıklı koşullar bulunmamaktadır.

- Çocuklarla ilgili en önemli sorun ise, çocuğun ihtiyaçlarının hiç dikkate alınmaması olarak tespit edilmektedir. Çocuklar birbirilerini büyütmede, çocukların bakımı, güvenliği, oyun ve eğitim ihtiyaçları konusunda hiç kimse farkındalık bulunmamaktadır. Ailelerin, çocukları sadece gelecekteki güvenceleri olarak gördükleri ve onlara karşı bir yükümlülük hissetmedikleri düşünülmektedir.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çok kısa sürelerde bu yerlerde konakladıkları düşünülmekte ve bu yüzden sorun yeterince önemsenmemektedir. Oysa işçi aileler özellikle bu ilde 6 ila 8 ay gibi hiç azımsanmayacak sürelerde yaşamaktalar.
- Bu bölgede dile getirilen diğer bir sorun, özellikle hasat çalışmalarının dekar üzerinden anlaşma yapılması suretiyle gerçekleştirilmesidir. Bu yöntem, bütün aile üyelerinin çalışma sürecine katılmasına, böylece çalışma yaşının küçülmesine ve çocuğun maruz kaldığı fiziksel zorlanmanın artmasına sebep olmaktadır.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve yaşama koşullarının belirlenmesinde çok önemli rol oynayan tarım aracıları, çalışanların sorunları ve bu sorunların çözümleriyle pek de ilgilenmemesi, sadece elde edilen kazançla ilgilenmesi de bir başka sorun olarak tespit edilmiştir.
- Yerel toplumda bulunan dirençlerin de çözüm üretme önünde önemli bir engel olduğu ileri sürülmektedir. Koşulların iyileşmesi halinde mevsimlik gezici tarım işçilerinin Eskişehir'e yerleşme ihtimallerinin bir tehdit olarak görülmesi, etnik ve kültürel farklılıkların çatışmaya neden olacağından korkulması, yöreye gelen kişilerin ülkenin birlik bütünlüğünü tehdit edici tutum ya da davranışlara sahip olduğunun düşünülmesinin, yerel toplumda direnç oluşturduğu belirtilmektedir.

Eskişehir-Alpu karayolu kenarında bulunan bir çadır yerleşim alanında zamanlarını kendi aralarında oynayarak geçiren çocuklar (9 Eylül 2013, Eskişehir-Alpu karayolu kenarındaki çadır kamp yeri).

Çözüm Önerileri

Merkezi ve Yerel Düzeyde Kamu Kurumları Tarafından Yapılması Gerekenler

Çalıştay katılımcıları, mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik esas sorumluluğun, kamu kurumlarında olduğunu dile getirmişler-

dir. Bu kapsamda merkezi ve yerel düzeyde yapılması gerekenlere dair aşağıdaki sekiz öneri öne çıkmıştır:

1. Kamu spotları oluşturulması ve özellikle çocuk işçiliğinin olduğu ürünlerin tüketilmemesi konusunda toplumsal bilincin ve duyarlılığın artırılması.
2. Sorunun çözümünün sadece mevsimlik gezici tarım işçilerinin geldiği yerde koşulların iyileştirilmesi biçiminde görülmesi, sorunlar bölümünde dile getirilen dirençleri güçlendirmektedir. Bu nedenle işçilerin esas yerleşim yerlerinde de çözüme yönelik ciddi adımlar atılması gerektiği belirtilmektedir. Özellikle çocuk ve gençlerin okuma istekleri, mevsimlik gezici tarım işçiliği yapma konusunda isteksizlikleri de dikkate alınarak, onların eğitimlerini destekleyecek tedbirlerin alınması, ailelerin ekonomik durumlarını iyileştirici hizmetlerin sunulması, bu çerçevede atılması gereken en önemli adım olarak görülmektedir.
3. Tarım işçisi ailelerin önemli bir bölümünün, tarım politikaları sonucu, kendi arazilerinde tarım yapma olanağını yitirmiş kişiler olduğu dikkate alınarak, tarım reformu yapılması da önerilen çözümler arasında yer almaktadır.
4. Tarım araçlarının, çalışanların yaşam standardını iyileştirme konusunda önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle tarım araçlarının akreditasyonu ile ilgili mevzuatın uygulanmasına özen gösterilmesi ve çavuşların çalışanların hakları, ihtiyaçları ve yapılabilecekler konusunda eğitilmeleri önerilmektedir.
5. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin hem çalışma hem de yaşama ortamına ilişkin sağlanması gereken asgari standartların; yaşam, temizlik, beslenme, iş sağlığı vb. belirlenmesi önerilmektedir.
6. Dirençlerle baş edebilmek için, iş ve işçi ihtiyaçlarını dikkate alan ve toplumsal barışı sağlamaya yönelik politikalar üretilmesi önerilmektedir.
7. Ulusal düzeydeki politikalara ek olarak;
 - Çadırların bulundukları yerde çocukların yararlanabileceği kreş-okul gibi hizmetlerin bulunması,

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çoğu Güneydoğu Anadolu illerinden gelmektedir (9 Eylül 2013, Eskişehir-Alpu soğan tarlası).

- Alınması gereken acil tedbirlerin il düzeyinde belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesi,
 - İl düzeyinde kimin, nereden, ne zaman geldiğini ortaya koyacak sağlayacak bir haritalama çalışmasının yapılması talep edilmektedir.
8. Mevsimlik gezici tarım işçileri için kapsamlı bir Başbakanlık genelgesi hazırlanmış olmasına rağmen bunun genelgede öngörülen gibi uygulanmaması dikkate alındığında bütün girişimlerin anlamsızlaştığı dile getirilmiş, bu yüzden, kamunun da sorumluluklarını yerine getirmesi konusunda kuruluşları uyarmak gerektiği vurgulanmıştır. Bu amaçla yapılabilecekler arasında şunlar önerilmiştir:
- Kamu yetkililerinden mevsimlik gezici tarım işçileri için yapılacakların katılımcı şekilde belirlenmesi talep edilmeli,
 - Kamu görevlileri, işveren konumundaki tarla ve bahçe sahipleri, tarım araçları, insan hakları alanında çalışan STK'lar, meslek örgütleri, akademik çevreler ve bireylerde zihniyet dönüşümü sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmalı,
 - İl ve ilçelerdeki kamu görevlileriyle konu hakkında yüz yüze görüşmeler yapılmalı,
 - Kamuoyu baskısı harekete geçirilmeli.

Yerel Düzeyde Meslek Örgütleri, STK'lar ve Üniversiteler Tarafından Yapılabilecekler

Çalışmaya katılan meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve akademisyenlerin Eskişehir'de mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk çalıştırılmasının önlenmesine yönelik, kendilerinin yerel düzeyde işbirlikleri oluşturarak yapabileceklerine ilişkin önerileri aşağıda özetlenmiştir:

- İlde farkındalığı arttırıcı çalışmalar yürütülebilir:
 - Özellikle tüketici örgütlerinin farkındalıkları artarsa etkili olabilirler; baskı unsuru olabilirler.
 - Çocuk Üniversitesi vb. halihazırda süren çalışmalar içerisinde bu konuya yer verilebilir.
- Eğitim çalışmaları yapılabilir:
 - Çocukların, eksik kalan eğitimlerini takviye etmelerine ve çocuk haklarına yönelik,
 - Ailelere yönelik; haklar, iş güvenliği ve iş sağlığı, hijyen, riskler vb.
 - Acil durumlarda ilk müdahaleler için tarla sahipleri, tarım araçları vb. kişilere ilk yardım eğitimi.
- Sivil toplum kuruluşları mevsimlik gezici tarım işçileri için tahsis edilen kaynakların kullanımını izleyebilir ve artırılmasını, daha etkili kullanılmasını sağlayabilir.

- Bu konuda farkındalığı arttırmak için kampanyalar düzenlenebilir.
- Öncelikle acil sorunların çözülmesini sağlamak için, her yörede ilgili taraflardan oluşan bir heyet oluşturulabilir.
- Konuya ilişkin akademik destek arttırılabilir:
 - Araştırmalar yapılabilir.
 - Toplum hizmeti dersleri aracılığıyla gençler sürece dahil edilebilir.
 - Teknolojik çalışmalar kapsamında bu alanla ilgili çalışmalar yapılabilir (örneğin, uygun çadır üretimi gibi).

Bir çocuğun gözünden çalışan çocuklar... (Bakihan ORDU, 9 Eylül 2013, saha çalışması gözleminde)

Yerel Eylem Planı Hazırlanması

Eskişehir’de bitkisel üretimde çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve akademisyenlerin yapabileceklerine dair yukarıda özetlenen önerilerin hayata geçirilmesi için çalıştay katılımcıları yerel düzeyde bir çalışma grubu kurulmasını önermişlerdir.

Bu çalışma grubu, yukarıda belirtilen temel faaliyet alanlarında yapılacakları planlamak (iş tanımları, sorumluluklar, zaman planı vb.) üzere bir eylem planı hazırlayacak ve uygulayacaktır.

Çalışma grubunun, kent konseyi bünyesinde veya bağımsız kurulma olasılıkları tartışılmış, bu olasılıkların gerçekleştirilebilirliği araştırıldıktan sonra bir araya gelinecek ilk toplantıda son kararın verilmesi kararlaştırılmıştır. Kurulacak çalışma grubunun üniversiteyle beraber çalışabileceği düşünülmektedir.

Bu grupta bulunması önerilen kurumlar şöyle sıralanmıştır: eğitim sendikaları, dernekler, vakıflar, işçi sendikaları, akademisyenler, meslek odaları, ilgili kamu kurumları (Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, vs.), insan hakları kurulu, belediyeler. Siyasi partilerin ise kesinlikle bu grupta yer almaması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışma grubunun çalışma alanları şöyle tespit edilmiştir:

- Tespit (araştırma, veri toplama)
- İzleme
- Savunu
- Modeller geliştirme (beslenme, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında).

Çalışma grubunun çalışma biçimine ilişkin dile getirilen öneriler şunlardır:

- Çalışma grubu öncelikle sivillerden oluşturulmalıdır; kamu kurumlarının temsilcileri de bilgilendirilerek sürece dahil edilebilir.
- İlk çağrıyı yapacak ekibin içerisinde Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Eğitim Hakları Derneği ve Eskişehir Tabipler Odası olabilir.
- Çalışmalar öncelikle mevcut durumu anlamaya yönelik olmalı, ikna etmeye odaklı çalışılmamalıdır.

Eskişehir’de mevsimlik gezici tarım işçiliğine özgü aşağıdaki durumların, planlama sürecinde dikkate alınmasının faydalı olacağı dile getirilmiştir:

- Tarla sahibinin hasat sürecinde çalışmaması, çalışanların durumuna dair farkındalık ve duyarlılığı azaltmaktadır.
- Tarlada veya bahçelerde dağınık konaklamanın yapılmıyor olması, konaklamanın yapıldığı toplu yerlerde hizmet sunulması olanağını arttırmaktadır.
- İşçilerin genellikle 6 ila 8 ay gibi diğer yerlere göre daha uzun süre bu yörede kalıyor olmaları, özellikle eğitim çalışmaları yapma fırsatını arttırmaktadır.

METİP kapsamında yapılan ve kullanılmayan tuvalet ve banyolar (9 Eylül 2013, Eskişehir-Alpu)

- Tarımın gelişmekte olması ve yeni ürün tiplerinin ortaya çıkıyor olması, işgücünün takibi ve ihtiyacı öngörmeyi de içeren planlamaya yönelik faaliyetlerin önemini ve değerini arttırmaktadır.
- Karar alma mekanizmasındaki kişilerin ve sivil toplum kuruluşu çalışanlarının, mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin bahçelerinde çalıştığı bahçe/tarla sahibi veya tarım aracıları gibi; üretim süreçlerinin doğrudan tarafı olmamaları konuya duyarlılık yaratma ve inisiyatif alma konusunda avantaj oluşturmaktadır.

Hazırlanacak yerel eylem planında aşağıdaki konuların dikkate alınması önerilmiştir:

- Mevsimlik gezici tarım işçiliğine duyulan ihtiyaç ve bu insanların il ekonomisine katkısı konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi.
- Çocukların tarladan uzak tutulması ve aynı zamanda eğitim ve gelişimlerini destekleyecek faaliyetlere katılmasını sağlayacak hizmetlerin sunulması.
- Beslenme ve tıbbi bakım desteğinin sağlanması.

TARIM İŞÇİSİ ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNU

KALKINMA Atölyesi Bilim Eğitim Kültür Araştırma Uygulama Üretim ve İşletme Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanı Ertan Karabıyık, "Mevsimlik gezici tarım...

KALKINMA Atölyesi Bilim Eğitim Kültür Araştırma Uygulama Üretim ve İşletme Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanı Ertan Karabıyık, "Mevsimlik gezici tarım işçiliği Türkiye'nin birçok ilinde yaşıyor. Yüz binlerce çocuk doğrudan veya ailesi gezici tarım işçisi olarak çalıştığından yoksulluk sınırının altında yaşıyor, zorunlu eğitime devam edemiyor" dedi.

Eskişehir İbis Otel'de basın toplantısı düzenleyen Ertan Karabıyık, Kalkınma Atölyesi Bilim Eğitim Kültür Araştırma Uygulama Üretim ve İşletme Kooperatifi'nin 2004 yılında kalkınma alanında çalışmalar yapmak isteyen ve farklı mesleki disiplinlerden gelen bir grup genç tarafından kurulduğunu belirtti. Kuruluşlarının çocuk işçilerle ilgili araştırmalar yaptığını kaydeden Ertan Karabıyık, mevsimlik tarım göçündeki çocukların yaptıkları işlerin başında tarlada ve bahçede çalışmak geldiğini söyledi.

Çocukların günde ortalama 10 saat çalıştıklarını anlatan Karabıyık şöyle konuştu:

"Mevsimlik gezici tarım işçiliği Türkiye'nin birçok ilinde yaşıyor. Yüz binlerce çocuk doğrudan veya ailesi gezici tarım işçisi olarak çalıştığından yoksulluk sınırının altında yaşıyor, zorunlu eğitime devam edemiyor. Bu çocukların bir yılda çalıştıkları toplam gün sayısı ortalama 76 gün, yani yaklaşık iki buçuk aya denk geliyor. Birçok çocuk için tatil anlamına gelen yaz tatili bu çocuklar için işbaşı demek. Maalesef bu çocuklar okulun kapanmasını ve karneleri bile görmeden tarlalara doğru yola çıkmış oluyorlar."

Mevsimlik işçi çocuklarının 180 günlük eğitim yılının 60 gününü tarlalarda çalıştıkları için kaçırdığını kaydeden Karabıyık, "Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışan çocukların yüzde 30.8'i naylon ya da kamyon çadırlarda, yüzde 47.2'si bez ya da branda çadırlarda barınıyor. Bir oda içinde ortalama 8 kişi yaşıyor. Bu da en önemli yoksulluğun göstergesidir. Bu durum çocukları ve yetişkinleri son derece olumsuz etkiliyor. Barındıkları yerlerde çoğu zaman atık sistemi bulunmuyor. Bu durum hijyen ve sağlık sorununu da birlikte getiriyor. Çocukların yüzde 52.2'si sık sık nezleden, yüzde 59.9'u baş ağrısından, yüzde 44.5'i baş dönmesinden, yüzde 48.7'si bel ağrısından şikayetçi" dedi.

On binlerce Çocuk 16 Eylül'de Okula Gidemeyecek

Mevsimlik gezici tarım işçiliği Türkiye'nin birçok ilinde yaşanıyor ve yüz binlerce çocuk doğrudan veya ailesi gezici tarım işçisi olarak çalıştığından yoksulluk sınırının altında yaşıyor, zorunlu eğitime devam edemiyor ve geleceğe dair umutlarını da kaybediyor.

Yeni öğretim yılına başlamaya günler kala çocukları ve aileleri saran telaşı maalesef ki on binlerce çocuk hala mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalıştıkları için paylaşamıyorlar. Ancak yaşadıkları sıkıntılar okula gitmemekle de sınırlı kalmıyor. Mevsimlik gezici tarım işçiliği ve çocuklar konusunda hak temelli çalışmalar yapan bir sivil toplum kuruluşu olan Kalkınma Atölyesi'nin 2011-2012 yıllarında yaptığı araştırma sonuçları çocukların zor durumunu ortaya koyuyor ve bu durum endişe veriyor.

Karne Göremeden Tarlaya

Araştırmaya göre, mevsimlik tarım göçündeki çocukların yaptıkları işlerin başında tarlarda ve bahçelerde çalışma geliyor. Çocuklar günde ortalama 10 saat çalışıyorlar ve bir yılda çalıştıkları toplam gün sayısı ortalama 76 gün, yani yaklaşık 2,5 aya denk geliyor. Birçok çocuk için tatil anlamına gelen yaz tatili bu çocuklar için işbaşı demek. Maalesef bu çocuklar okulun kapanmasını ve karneleri bile göremeden tarlalara doğru yola çıkmış oluyorlar. Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışan çocuklar 180 günlük eğitim yılının 60 gününü tarlalarda çalıştıkları için kayırlıyorlar.

Sağlıksız Koşullarda Bir Odada 8 Kişi

Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışan çocukların yüzde 30.8'i naylon ya da kamış çadırlarda, yüzde 47.2'si ise bez ya da branda çadırlarda barınıyor. Bir oda içinde ortalama 8 kişi yaşıyor olmaları -ki bu en önemli yoksulluk göstergelerinden biri olarak kabul ediliyor- çocukları ve yetişkinleri son derece olumsuz etkiliyor. Barındıkları yerlerde çoğunlukla atık su sistemi bulunmuyor. Bu durum, birçok hijyen ve sağlık sorununu da birlikte getiriyor. Çocukların yüzde 52.2'si sık sık nezleden, yüzde 59.9'u baş ağrısından, yüzde 44.5'i baş dönmesinden, yüzde 48.7'si bel ağrısından, yüzde 19.7'si sıtmadan, yüzde 18.5'i ise dizanteri gibi sağlık sorunlarından şikayetçi.

Çözümü Var

Kalkınma Atölyesi'nin araştırmasında mevsimlik tarım işçisi çocuklar konusunda çözüm önerileri de sunuluyor. İlk olarak her çocuğun okulöncesi ve 12 yıllık zorunlu eğitime devamının sağlanması için mevsimlik gezici tarım işçisi çocuklarla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) genelgesinin kapsamının genişletilmesi öneriliyor. Yine bu genelge kapsamında yapılacak uygulamalar için MEB ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı taşıra teşkilatları ile ilgili okullara yeterli finansal kaynağın sağlanması ve başta öğretmenler olmak üzere eğitim ve sosyal hizmet sektörlerindeki insan kaynağının yeterli, nitelikli ve istekli olmalarının sağlanması da bu konu ile ilgili çözüm önerileri arasında.

Ayrıca göç alan ve veren illerdeki eğitim ve sosyal hizmet sektörlerindeki insan kaynağının artırılması ve niteliğinin iyileştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması, MEB ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın eşgüdümü olarak mevcut e-Okul sisteminden yararlanarak çocuk düzeyinde sistemli izleme çalışmaları yapmaları gerekiyor.

Daha fazla bilgi için:

Kalkınma Atölyesi

541-457 31 90

www.kalkinmaatolyesi.org

Kalkınma Atölyesi 2004 yılından beri mevsimlik gezici tarım işçileri konusunda çalışmalar yapmaktadır. Atölye mevsimlik gezici tarım işçiliğinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini araştırmaya ve toplumu bilinçlendirme çalışmalarına devam edecektir.

ESKİŞEHİR ÇALIŞTAYI - II

Çalışma Grubu ve Programı

Düzenlenen ikinci çalıştayda ilk olarak, bir önceki çalıştayda karar verildiği şekilde, bir Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubunun mevcut üyeleri ve üyeliğe davet edilmesine karar verilen kurumlar şunlardır:

Çalışma Grubu Mevcut Üyeleri

- DİSK Birleşik Metal-İş
- Baro (Çocuk Hakları İzleme Komisyonu)
- Kent Konseyi
- Şeker-İş
- Eğitim Hakları Derneği
- Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
 - Nadir Suğur
 - Nadide Karkıner
 - Meriem Çakır
 - Nuri Gökçe

Çalışma Grubuna Davet Edilecek Kurumlar

- Tabipler Odası
- Eğitim-Sen
- Sağlık Emekçileri Sendikası (SES)
- Ziraat Mühendisleri Odası - Eskişehir Şb.
- Belediye-İş
- Eskişehir Demokratik Kadın Platformu
- Eskişehir Sivil Yerel oluşum Platformu
- Eskişehir Küçük Millet Meclisi (ESKMM)
- Tüketicici Destekleme Derneği
- Tüketicici Koruma Derneği
- TMMOB (Eskişehir Temsilciliği)
- Yerel basın

Çalışma Grubu'nun ilk faaliyeti olarak, gruba davet edilecek kurumlar ile Şubat 2014'te bir toplantı düzenlenmesine ve gruba katılacak yeni üyelerin belirlenmesine karar verilmiştir. Bu toplantının ardından Mart 2014'te, öncelikli olarak “çalışma ilkelerinin belirlenmesi, yürütme kurulu ve sekreteryanın oluşturulması ve çalışma programının oluşturulması” konularının gündeme alınacağı planlama toplantıları düzenlenecektir.

Bu toplantıların düzenlenmesinden, Kent Konseyi, Eğitim Hakları Derneği ve DİSK sorumlu olacaktır.

Çalıştay sırasında, oluşturulacak çalışma programına dair de görüşler sunulmuş ve aşağıdaki faaliyetlerin çalışma programına dahil edilmesi öngörülmüştür:

- Durum tespit çalışmaları
 - Aylara, coğrafyaya ve ürüne bağlı bir haritalama yapılması
 - Mevcut hizmetler ve eksikliklerin raporlanması
 - İşçilerin sorun ve ihtiyaçlarının raporlanması
- Savunu materyali hazırlanması
 - “Ya gitmezlerse” algısını değiştirmeye yönelik materyal (haritalamaya dayalı)
 - “Zaten yapılıyor” tezine karşı savunu materyali (mevcut hizmetler ve eksiklikler raporuna dayalı)
 - Toplumsal farkındalığı arttırmaya yönelik materyal (sorun ve ihtiyaçlar raporuna dayalı)

Olasi Engeller ve Çözüm Önerileri

Çalıştayda, Eskişehir ilinde mevsimlik gezici tarımda çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla faaliyet yürütürken, çalışma grubunun karşılaşılabileceği olası engeller ve bu engelleri bertaraf etmeye yönelik çözüm önerileri de tartışılmıştır. Katılımcılar tarafından dile getirilen engeller ve çözüm önerileri aşağıda özetlenmiştir:

OLASI ENGELLER	ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
İhtiyaç sahibi olanların örgütlenmemiş ve kendi mağduriyetlerini giderme sürecine henüz dahil olmamış olması.	- İhtiyaç ve talep belirlemeye yönelik bir araştırma yapılmalıdır. - Uzun vadede yapılacaklar sırasında katılımlarının sağlanması- na dikkat edilmelidir.
“Yaşam koşulları iyileştirilirse, işçiler geldikleri yere dönmeyebilir” diye bir algının varlığı.	Bu algı ile mücadele etmek için aşağıdaki mesajları içeren savunu materyaller hazırlanabilir: - Yeterli yaşam koşullarına sahip olmak insanın temel hakkıdır. - Yeterli yaşam koşulu sağlanmazsa ve işçiler gelmezse ürün tarlada kalır.
Sorunu tanımlamaya yönelik bilgi eksikliği.	Aylara, coğrafyaya ve ürüne bağlı bir haritalama yapılmalıdır.
Üretilen bilgi, bilgi olarak kalıyor. Topluma sunulup, çözüm önerisine dönüştürülmesi sağlanmıyor.	Araştırmalara dayalı yayınlar (broşür, kitap, seminer, film, vb.) hazırlanmalı, bunun için kaynak bulunmalıdır.
- STK’lar sorunu, kendilerini dışarıda tutarak tarif ediyor. Sorumluluk üstlenmiyor. Başkalarının sorumluluğu olarak tanımlanıyor sorun. - STK’ların öncelikleri ve ilgi farklılıkları çatışma yaratabiliyor ve birlikte hareket etmeyi zorlaştırabiliyor.	- Çalışma grubu için iş tanımı ve orta vadeli program yapılmalıdır. - Çalışma grubunun koordinasyonu için bir çekirdek kadro / sekreteryası olmalıdır. - Her kurumun kendi üyelerinin yapacaklarını somut olarak tarif ettiği bir eylem planı hazırlanmalıdır.
Kamu kurumları kendi üzerlerine düşen sorumlulukları ve rolleri üstlenmiyorlar. Birçok şey için “yapılıyor zaten” deniliyor.	- Mevcut durum (yapılanlar/yapılmayanlar ve sonuçlar) ortaya konulmalı. Alan gözlemi yapılmalıdır. - İyi bir iletişim stratejisi oluşturulmalıdır. - Küçük uygulamalar ile modelleme yapılabilir.
STK’ların yeterli bütçelerinin bulunmaması	- Dayanışma fonu kurulabilir. Son seçenek olarak proje yazılabilir. - Ekibin ihtiyaçları üyelerin kendi kaynakları / aynı destekleri ile giderilebilir.
Sorun geniş gruplar tarafından tanınmıyor. Kamuoyu desteği az.	- Çocukları ve onların mahrumiyetlerini öne çıkartarak broşür vb. hazırlanabilir. - Yerel basın araziye götürülüp, konu medyaya ve kamuoyuna taşınabilir. - Üniversite öğrencilerinin konu ile ilgili görsel savunu malzemesi hazırlaması sağlanabilir. - Sosyal medyanın etkin kullanılması sağlanabilir.

25 Ocak 2014 tarihindeki 2. Çalıştay’ın ardından Çalışma Grubu’nun yaptığı toplantıda Kent Konseyi, Eskişehir Sivil Yerel Oluşum (ESYO), Baro Çocuk Hakları İzleme Komisyonu, Eskişehir Küçük Millet Meclisi (EKMM), Ziraat Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi’nin katılımıyla TARIM GÖÇÜNDE ÇOCUK HAKLARI PLATFORMU kurulmuştur. Platform üyeleri 2. Çalıştay sonuçlarını değerlendirmiştir.

<http://www.sehirgazetesi.com.tr/detay.asp?haber=22616>

On binlerce Çocuk Çalışacak ve Okula Gidemeyecek

Mevsimlik gezici tarım işçiliği Eskişehir dahil Türkiye'nin birçok ilinde yaşanıyor ve yüz binlerce çocuk doğrudan veya ailesiyle birlikte gezici tarım işçisi olarak çalıştığından yoksulluk sınırının altında yaşıyor, zorunlu eğitime devam edemiyor ve geleceğe dair umutlarını da kaybediyor.

Eskişehir'de Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğiyle Yerel Düzeyde Mücadele

Eskişehir tarımsal üretim açısından çok zengin bir ildir. İldeki zengin bitkisel üretimin gerçekleştirilmesi için il dışından mevsimlik gezici tarım işçileri Eskişehir'e gelmekte, çadırlarda yaşayarak geçimlerini sağlamak amacıyla çapalama, sulama ve hasat çalışmalarına katılmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçileri genellikle aileleriyle birlikte mart-nisan ayından itibaren gelmekte, kasım ayına kadar da kalmaktadırlar.

Eskişehir ilinde 3.3 milyon dekar tarla arazisi, 100 bin dekar sebze bahçesi, 40 bin dekar meyve ve bağ arazisi mevcuttur. İlde bitkisel üretim buğday, arpa, şeker pancarı, çavdar, kuru soğan, domates, fasulye, lahana, karnabahar ve fiğ ağırlıklıdır. Ayrıca Mihalıççık ilçesinde yurtdışına ihraç olanağı olan kapama kiraz bahçeleri mevcuttur. İlin Sarıcakaya ve Mihalgazi ilçelerinde mikro iklimi olan alanlarında seracılık yaygınlaşmaktadır. Eskişehir ilinde 167 bin dekar alanda şekerpancarı üretimi yapılmaktadır.

İldeki bitkisel üretimin gerçekleştirilmesi için il dışından mevsimlik gezici tarım işçileri Eskişehir'e gelmekte, çadırlarda yaşayarak geçimlerini sağlamak amacıyla çapalama, sulama ve hasat çalışmalarına katılmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçileri genellikle aileleriyle birlikte mart-nisan ayından itibaren kente gelmekte, kasım ayına kadar ilde kalmaktadırlar.

Mevsimlik gezici tarım ailelerinin konaklama alanlarında yeterli, sürekli kaliteli su, banyo, çamaşır yıkama, tuvalet ve barınma imkanları bulunmamakta, çadır yerleşimlerinde atık suyun yarattığı olumsuzluklar yaşanmaktadır. Ayrıca çocukların sağlık ve beslenme olanakları yetersiz olup, eğitim çağında olanlar eğitime katılamamaktadır.

Kalkınma Atölyesi Eskişehir ilindeki meslek örgütleri, akademik ve sivil toplum kuruluşlarının sürece aktif katılımını sağlamak ve yerel sorunlara sahip çıkmaları amacıyla birincisi 9-10 Eylül 2013, ikincisi ise 25 Ocak 2014 olmak üzere iki çalışmaya destek vermiştir. Bu çalışmada sivil toplum, akademik ve meslek örgütleriyle birlikte Eskişehir ilinde mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik yakın gelecekteki yapılacak işler için bir yol haritası ortaya konulmuştur.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma ve yaşam ortamlarının iyileştirilmesi, özellikle çocukların bu yaşam biçiminden en az düzeyde etkilenmesi, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması; çocukların eğitim, sağlık ve gelişme haklarının sağlanması için yerel sivil toplum, akademik ve meslek örgütlerinin durum saptama, kamu ve özel sektörün sorumluluklarının yerine getirilmesinin sağlanması konusunda önemli rolleri ve görevleri bulunmaktadır. Özellikle mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik çalışmaları yerinde izleme, kamu ve özel sektörü harekete geçirme bu çalışmaların başında gelmektedir.

Eskişehir iline sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte binlerce tarım işçisi il dışından gelmekte, bu işçiler genellikle şeker pancarı, soğan ve bakliyat üretiminde çalışmakta, ayrıca kiraz hasadı ile seracılık ve sebzeçilikte işçi çalışması yoğunlaşmaktadır. Bu işçilerin ne zaman geldikleri, nereye yerleştikleri, hangi koşullarda yaşadıkları ve çalıştıklarını belirleyerek onlar için insan haklarına uygun yaşam ve çalışma koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bunun için araştırma, savunu ve izleme çalışmaları yapmak hepimizin görevidir.

Daha fazla bilgi için:

Kalkınma Atölyesi
541-457 31 90
www.kalkinmaatolyesi.org

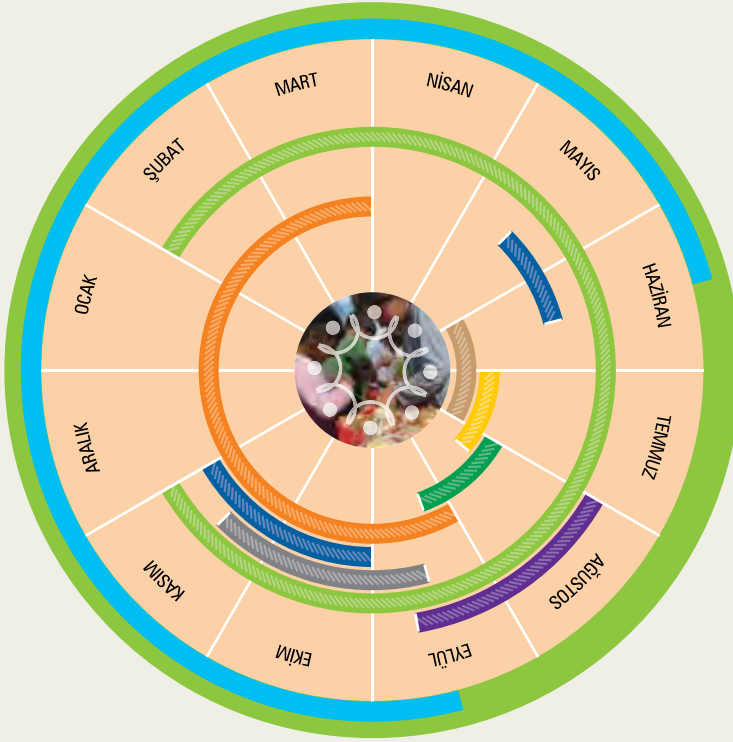
Ek-1: Birinci Eskişehir Çalıştayı'na (9-10 Eylül 2014) Katılan Kurum ve Kişiler

KATILIMCI	KURUMU
Bilge BİLGİN	Eskişehir Anneler Derneği
Dijan ÖZKURT	Eskişehir Demokratik Kadın Platformu
Fatma ADER	Eskişehir Kadın Platformu
İbrahim AKIN	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Md.lüğü
Hatice KALECİ	Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesi
Hamit GÜÇLÜER	Eskişehir Tabipler Odası
Hasan BÜYÜKGENÇ	Eskişehir Ziraatçılar Derneği
Kemal BULUT	Tüketiciler Birliği Eskişehir Şubesi
Metin ALTAN (Yrd. Doç. Dr.)	Anadolu Üniversitesi Çocuk Üniversitesi
Nadide KARKINER (Yrd. Doç. Dr.)	Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Necat KILIÇ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Nurettin ALDEMİR	Eğitim Hakları Derneği
Ramazan ÇAYLAK	Şehir Gazetesi
Selçuk KURT	Eskişehir Şeker İş Sendikası
Serpil ÖZTÜRK	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
Süleyman BULUŞAN	Tepebaşı Ziraat Odası
Süleyman BAKAL	Tüketiciyi Destekleme Derneği
Yakup TÜRKER	Eskişehir Şeker İş Sendikası

Ek-2: İkinci Eskişehir Çalıştayı'na (25 Ocak 2014) Katılan Kurum ve Kişiler

KATILIMCI	KURUMU
Banu BAYIKER (Av.)	Eskişehir Barosu Çocuk Hakları İzleme Komisyonu
Bayram KAVAK	DİSK Eskişehir Bölge Temsilciliği
Fuat KUMAŞ	DİSK Birleşik Metal-ış Sendikası Eskişehir Şube Başkanı
Hatice KALECİ	Uzman
İbrahim AKIN	ÇSGB İstihdam Politikası ve Özel Politika Gerektiren Gruplar Daire Bşk.
Libabiye MUTLU	Tükoder Eskişehir Şubesi
Meryem ÇAKIR	Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Nadide KARKINER (Doç. Dr.)	Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Nadir SUĞUR (Prof. Dr.)	Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Nurettin ALDEMİR	Eskişehir Eğitim Hakları Derneği
Nuri GÖKÇE	Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğrencisi
Selçuk KURT	Eskişehir Şeker İş Sendikası
Suat BAŞARANER	DİSK Emekli Sen Eskişehir Şube Başkanı

MEVSİMLİK GEZİCİ TARIM İŞÇİLİĞİNİN AYLARA VE ÜRÜNLERE GÖRE DAĞILIMI

- 15 EYLÜL OKUL AÇILIŞ
15 HAZİRAN OKUL KAPANIŞ
- ÜZÜM HASADI
- ÖRTÜALTI SERACILIK
SEBZE ÜRETİMİ VE HASADI
- PAMUK HASADI
- ŞEKERPANCARI ÜRETİMİ VE HASADI:
15 MAYIS - 15 HAZİRAN ÇAPALAMA
1 EKİM - 30 KASIM HASAT
- NARENCİYE HASADI
- FINDIK HASADI
- KAYISI HASADI
- BAKLİYAT KİMYON HASADI

MEVSİMLİK
GEZİCİ TARIM
İŞLERİNDE
ÇOCUK
İŞÇİLİĞİNİN
OLDUĞU
ÜRÜNLER

Nohut
Fasulye (kuru)
Tütün
Şeker pancarı
Pamuk (kütü)
Ayçiçeği
Susam
Soğan (kuru)
Patates
Lahana (beyaz)
Marul (kıvrıcık)
Marul (aysberg)

İspanak
Kavun
Karpuz
Kabak (sakız)
Hıyar
Patlıcan
Domates
Biber (dolmalık)
Biber (sivri)
Biber (salçalık)
Kırmızı biber
Fasulye (taze)

Bezelye (taze)
Barbunya fasulye (taze)
Soğan (taze)
Havuç
Turp (kırmızı)
Karpuz (örtüaltı)
Hıyar (örtüaltı)
Patlıcan (örtüaltı)
Domates (örtüaltı)
Biber (örtüaltı)
Antep fıstığı
Fındık

Kayısı
Kiraz
Vişne
Nar
Üzüm
Greyfurt (altıntop)
Limon
Mandalina
Portakal
Kimyon
Mercimek